

Behovsanalys

Arbetsnamn: Lokaler för korttidvistelse

Författare: Soraya Green

Datum: 2023-05-09

Sida: 1 (9)

Behovsanalys

Lokaler för korttidvistelse enligt LSS

1 Varför behöver något göras?

1.1 Bakgrund

I äldre- och omsorgsförvaltningens underlag till kommunens lokalbehovsanalys tar förvaltningen upp behov av fler platser för korttidvistelse för att tillgodose efterfrågan. Kommunstyrelsen har därför, 2023-01-17 § 3, gett kommundirektören i uppdrag att i samverkan med äldre- och omsorgsnämnden se över verksamhetslokaler för korttidvistelse.¹

Korttidvistelse är en lagstyrd verksamhet. Kommunen ska tillhandahålla korttidvistelse för personer med funktionsnedsättning enligt 9 § 6 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS.

Lagstiftarens intention är att möjliggöra för hemmaboende barn, ungdomar och vuxna med funktionsnedsättning att tillfälligt få vistas utanför sitt eget hem under kortare eller längre tid. Korttidvistelse kan komma i fråga antingen för att tillgodose behov av miljöombyte och stimulans i den egna utvecklingen för personer med funktionsnedsättning och/eller för anhörigas behov av avlastning. Insatsen kan erbjudas i form av korttidsboende, stödfamilj eller kollo². I Tyresö erbjuds eftermiddagsverksamhet som en del av korttidvistelse. Många familjer har kontinuerlig avlastning medan en del väljer att bara ha avlastning en viss tid på året.

I Tyresö finns ett kommunalt korttidsboende för barn och ungdomar till och med 21 år på Villa Höglid. Verksamheten har fyra övernattningsplatser³ och bedrivs i hemliknande miljö i ett enplanshus. Nuvarande lokaler är inte ändamålsenliga för alla målgrupper som kan vara aktuella för insatsen. Lokalerna är utformade för att rymma flera personer samtidigt men saknar tillräckligt med utrymme för avskildhet. För barn med stora stödbehov och utmanande beteende kan brist på eget utrymme leda till oro och frustration. Vilket i sin tur kan öka risken för att utmanande beteende förstärks. Verksamheten upplever att det är en växande målgrupp. Idag kan verksamheten ta emot högst ett barn åt gången med komplexa behov. Utöver att lokalerna inte är ändamålsenliga finns det även brist på plats för korttidvistelse främst avseende helger.

Sammantaget medför detta att kommunen behöver köpa externa platser för att tillgodose behovet av korttidvistelse. Externa placeringar medför i de allra flesta fall högre genomsnittliga dygnskostnader och högre kostnader för turbundna resor utanför kommunen.

¹ Tyresö kommun (2022) *Lokalbehovsanalys för äldre- och omsorgsnämndens verksamhetsområde till anläggnings- och lokalförsörjningsplan 2023-2023*.

² Prop. 1992/93:159 om stöd och service till vissa funktionshindrade s. 77 och RÅ 2006 ref 66

³ På grund av ökad efterfrågan på helg har verksamheten öppnat upp fem platser vissa helger.

1.2 Behov

1.2.1 Utveckling av behov

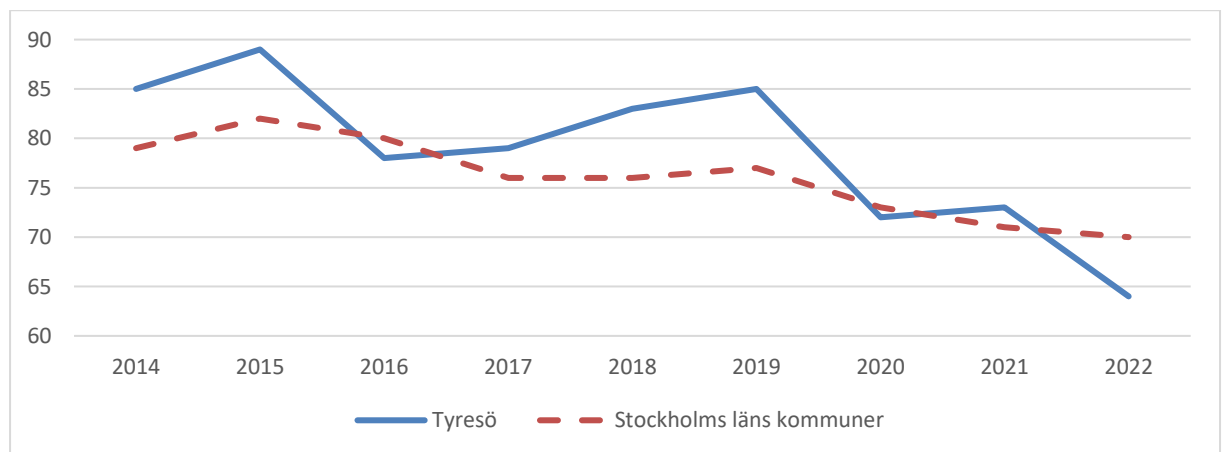
Tyresö har en högre andel invånare med insats enligt LSS jämfört med riket och Stockholms län. Det finns omkring 400 personer som har insats enligt LSS i Tyresö.⁴ Av dessa har drygt 60 personer korttidsvistelse.

Antal verkställda beslut om korttidsvistelse varierar över tid och sedan 2019 har insatsen minskat, detta trots att målgruppen för LSS är relativt konstant. En orsak till minskningen är enligt förvaltningens bedömning införandet av ramavtal.

Införandet av ramavtalet innebar att korttidsvistelse i första hand ska beviljas i egen regi. I de fall verksamheten är fullbelagd alternativt att barnet eller ungdomen har specifika behov köper förvaltningen externa platser enligt en i förväg bestämd turordning. I samband med ramavtalets införande startade kommunen också upp en kommunal eftermiddagsverksamhet på Villa Höglid. Barn med eftermiddagsverksamhet hos externa utförare flyttades över till den kommunala verksamheten. Flera familjer valde då att avsluta insatsen. Coronapandemin var troligen en annan orsak till att färre familjer ansökte om insats till exempel på grund av rädsla för smitta. Till slut lades den kommunala eftermiddagsverksamheten ner på grund av för lågt söktryck.

Det är inte enbart i Tyresö som insatsen korttidsvistelse minskat. Socialstyrelsen konstaterar att korttidsvistelse är en av de LSS-insatser som minskar mest nationellt⁵.

Diagram 1. Personer med korttidsvistelse enligt LSS, antal

Källa: Kolada.se

⁴ 80 personer per 10 000 invånare har korttidsvistelse i Tyresö. Motsvarande uppgift för kommunerna i Stockholms län är 63 personer per 10 000 invånare och för riket 74 personer per 10 000 invånare.

Källa: [Socialstyrelsens statistik om insatser enligt LSS 2022](#)

⁵ Socialstyrelsen (2023) [Statistik om insatser enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade 2022](#). Art.nr: 2023-4-8480

I en växande kommun, sett till antal invånare, kommer också antalet barn och ungdom som omfattas av LSS att öka. Det går inte att utifrån befolkningsprognosen räkna ut hur behovet av korttidvistelse kommer att se ut under kommande år. Beräkningarna görs huvudsakligen utifrån kända faktorer om brukarnas framtida behov och tidigare utveckling av hur behovet sett ut år till år. Förvaltningen prognosticerar att antalet personer aktuella för korttidvistelse kommer öka med sju till tio personer per år de kommande tre åren. Sexton personer bedöms samtidigt avsluta sin korttidvistelse under samma period på grund av ålder. Hur många som de facto ansöker om insatsen är däremot svårt att uttala sig om. Det kan påverkas av flera faktorer däribland utbud av platser och vistelsetider samt utbud inom andra för målgruppen angränsande insatser.

1.2.2 Kapacitet korttidvistelse

Trots att antalet beslut om korttidvistelse minskat räcker platserna inte till för att möta de behov som finns. Det innebär att kommunen behöver upphandla och köpa platser i andra kommuner. Av omkring 50 beslut om korttidvistelse verkställs närmare hälften, 24 stycken, i annan kommun.⁶

Förvaltningens bedömning är att 11 av de 24 externa placeringarna hade kunnat verkställas i Tyresö om det fanns kapacitet på nuvarande korttidsboende. Tio placeringar avser eftermiddagsverksamhet för högfungerande unga med autism. Inom kommunen finns idag inte eftermiddagsverksamhet utan dessa platser måste köpas externt. Tre placeringar avser köp av korttidvistelse med övernattnings för en vuxen samt två barn med särskilda behov som inte kan tillgodoses inom kommunen.

Villa Höglid verkställer 25 beslut på totalt cirka 1 000 dygn. Besluten varierar mellan cirka 25 och 70 dygn per person och år.⁷ Antal dygn som ett barn eller ungdom vistas på korttidvistelse beror på dennes och de anhörigas behov.

Förvaltningens bedömning är att det kommunala korttidsboendet nyttjas till fullo under helger medan nyttjandegraden är lägre under vardagar. Att mäta kapacitet på korttidsboende är svårt och riskerar att bli missvisande. Kommunens korttidsboende består av sovrum och gemensamhetsytor. Även om lokalerna tillåter fyra boende samtidigt kan sammansättningen av barn och unga, vilket stödbehov de har och vilken nivå av anpassning som krävs medföra begränsning för den faktiska kapaciteten. Vissa dagar har korttidsboendet till exempel haft en faktisk maxkapacitet om två boende. En annan faktor som påverkar kapaciteten är förläggningen av vistelsetider.

Villa Höglid har ett ansträngt läge vad gäller vistelsetider under helger. Det finns en stor efterfrågan på helgvistelse som inte kan tillgodoses i den utsträckning som efterfrågas på grund

⁶ Exklusive korttidfamilj.

⁷ Uppgifterna avser januari 2023.

av platsbrist. Det innebär att anhöriga inte kan få avlastning när de som bäst skulle behöva den. Vilket har föranlett klagomål från vårdnadshavare.

Enligt gällande rättspraxis faller utförandet av insatsen inom kommunernas ansvar för verkställighet av fattade beslut⁸. Vid schemaläggning försöker verksamheten i största möjliga mån ta hänsyn till familjernas önskemål om vistelsetider i kombination med verksamhetens resurser, barnens och ungdomarnas beslut om antal dygn per månad och sammansättningen av barn. Enligt förvaltningen har familjerna i genomsnitt helgvistelse var femte till sjätte vecka, vissa familjer har inte helg alls utan står i kö.

Utöver verkställda beslut tillkommer beslut som inte kunnat verkställas för att familjer tackar nej till plats utanför kommunen i avvaktan att få plats på kommunens korttidsboende. Under 2022 rörde det sig om ett till tre beslut i månaden som inte kunnat verkställas (inte unika individer).

1.3 Alternativa lösningar för att möta behovet

För att kunna tillhandahålla mer ändamålsenliga lokaler och utöka antalet platser för korttidvistelse främst avseende helger, har två alternativa förslag på lösningar tagits fram:

- Komplettera Villa Höglid med ytterligare ett korttidsboende.
- Flytta hela verksamheten för korttidvistelse till en större och mer ändamålsenlig lokal.

Nedan presenteras för- och nackdelar med respektive alternativ. Medarbetare och chefer på äldre- och omsorgsförvaltningen, både från myndighet LSS och Villa Höglid, samt kommunala tillgänglighetsrådet har bidragit till analysen. Likaså har kunskapsunderlag från Inspektionen från vård och omsorg samt Socialstyrelsen fungerat som stöd.

Oaktat val av lösning bör en kommande förstudie omfatta en översyn av andra möjliga lokaler som står tomma på helger, till exempel öppna förskolan och korttidstillsyn, i syfte att samnyttja lokaler för korttidvistelse med annan verksamhet. På så vis kan antalet platser och vistelsetider för korttidvistelse utökas samtidigt som lokalerna nyttjas effektivt under veckans alla dagar.

1.3.1 Alternativ A: Två mindre enheter

Att komplettera Villa Höglid med ytterligare ett korttidsboende möjliggör **anpassning av verksamheterna** med inriktning på olika målgrupper. Om barn och unga på boendet har liknande förutsättningar och behov är det lättare att anpassa verksamhet, innemiljö och aktiviteter efter deras behov. Till exempel kan högfungerande barn ha svårt att acceptera grupper där de inte känner en tillhörighet på grund av för stora skillnader i funktionsvariationer. Om sammansättningen i boendet är någorlunda homogen underlättar det att hitta personal med **erforderlig kompetens**. Samtidigt behöver lokalerna vara flexibla och anpassningsbara utifrån att behoven skiljer sig över tid.

⁸ RÅ 2007 ref. 62

De **yngre barnen** mår i regel bättre av att det är färre antal platser för att det inte ska bli för rörigt och för stort sammanhang. Detsamma gäller det barn eller den ungdom som på grund av sin funktionsnedsättning har svårt att ha många relationer och därför behöver bo med ett begränsat antal personer.

Två mindre enheter, med färre antal barn och ungdomar, kan lättare utformas som en vanlig bostad och fungera så **hemligt** som möjligt.

Resursmässigt blir det troligen mer **kostsamt** både gällande personal och lokaler jämfört med en större verksamhet. Vid ordinarie personals frånvaro kan det finnas ett större behov att ta in vikarier, vilket kan påverka **känslan av trygghet** för de boende. En mindre lokal ger heller inte samma möjlighet att dela upp verksamhet och barngrupper som i en större lokal.

Det finns lokaler på Björkbacken som skulle kunna omdisponeras till korttidsboende enligt förvaltningen. Med små anpassningar kan lokalerna göras om till ett boende med upp till sex övernattningsplatser och anpassad utemiljö. Det centrurnära läget och närheten till anpassad skola, där vissa barn går, är ytterligare en fördel men inget krav. Idag används lokalerna för dagverksamhet för äldre, dagverksamheten kan flyttas till andra lokaler i samma hus.

1.3.2 Alternativ B: en stor enhet

Att lokalisera hela verksamheten i en större enhet är **resursmässigt** fördelaktigt då all personal kan arbeta med hela målgruppen och lokalkostnaderna kan bli lägre. En stor personalgrupp kan bättre täcka upp för varandra vid korttidsfrånvaro vilket kan minska behov av vikarier. Det ger större möjlighet till **stabilitet och personalkontinuitet**, som är av positiv betydelse och skapar trygghet för målgruppen.

I en stor lokal finns utrymme för flera rum med sällskapsytor och möjlighet att dela av verksamheten i mindre grupper. Lokalerna kan utformas **mer flexibelt och kan bättre anpassas** till de barn och ungdomar som för tillfället vistas på boendet. Större ytor möjliggör för barn att kunna gå undan och undvika sensorisk överbelastning. Det är vanligt bland de privata utförarna som Tyresö köper platser hos att ha mellan 6 och 15 platser i sina korttidsboenden.

Ur medarbetarsynpunkt kan det vara en utmaning med **blandade målgrupper**, det framgår av en granskning från Inspektionen för vård och omsorg.⁹ Då målgrupper blandas behöver kompetensen hos varje medarbetare vara bred för att inte kvaliteten ska skifta mellan olika arbetspass.

Om alternativ B är aktuellt är det viktigt att barn och vuxna inte blandas. Inspektionen för vård och omsorg menar att det är generellt sett olämpligt och kan vara förenat med risker.

⁹ Inspektionen för vård och omsorg (2016) [Nästan som hemma Korttidsboende för barn och unga enligt LSS](#)

En alltför stor verksamhet kan ge **känslan av institution**. I sina föreskrifter och allmänna råd för bostad enligt särskilt service enligt LSS lyfter Socialstyrelsen att en institutionell prägel undviks genom bland annat småskalighet och att inte samlokalisera olika målgrupper och boendeformer.

1.3.3 Sammanfattning av för- och nackdelar för de två alternativen

I LSS och förarbetena till lagen anges inget om hur ett korttidsboende ska vara utformat. Sett till de två alternativa lösningar som beaktats finns för- och nackdelar med båda förslag. Det som är en fördel för det ena förslaget är många gånger det andra förslagets nackdel och vice versa.

På kort sikt är det mer fördelaktigt med lösning A, det vill säga skapa ytterligare en enhet för att tillhandahålla två mindre korttidsboenden. I synnerhet utifrån att det finns en lokal tillgänglig som med kort varsel kan göras om till ett korttidsboende.

De begränsningar som finns med två mindre enheter är kopplade till personal och lokaler. På lång sikt skulle dessa begränsningar kunna förebyggas genom att samlokalisera två separata korttidsboenden under samma tak och med olika ingångar. På så vis kan småskalighet behållas samtidigt som resursmässiga fördelar uppnås genom att personal och gemensamma ytor som personalrum, förråd och dylikt kan samnyttjas.

	FÖRDELAR	NACKDELAR
EN STOR ENHET	Skalfördelar ger troligen lägre lokalkostnader och bättre nyttjande av personalresurser Personal kan lättare täcka upp för varandra vid korttidsfrånvaro	Personal behöver ha bred kompetens om olika diagnoser och funktionsnedsättningar Blanda barn och unga med olika åldrar och funktionsvariationer Kan bli för stort sammanhang och för rörigt. Ge känslan av institution.
TVÅ MINDRE ENHETER	Boendena kan anpassas bättre efter olika målgrupper Lättare för personal att ha specifik kompetens när målgruppen är mer homogen Lättare att skapa hemlik miljö Lugnare och mindre stömmig miljö med färre relationer Lokaler på Björkbacken kan anpassas till korttidsboende	Högre kostnader för personal och lokaler Större behov av vikarier vid ordinarie personals frånvaro Mindre flexibla och anpassningsbara lokaler

1.4 Koppling till kommunens mål

Behovet av fler och mer ändamålsenliga platser för korttidvistelse kopplar till kommunplanens fyra övergripande målområden.

Motiverade medarbetare – Mer ändamålsenliga lokaler ger möjlighet att anpassa verksamheten efter målgruppens behov vilket har en positiv inverkan på arbetsmiljön. Exempelvis kan utmanande beteende hos barn och ungdomar minska i mindre grupper. Mer

ändamålsenliga lokaler ger även förutsättningar för medarbetare att utöva sin kompetens anpassad för målgruppens olika behov.

Kvalitetsförbättringar – Ändamålsenliga lokaler möjliggör att bättre anpassa verksamheten utifrån målgruppens behov och förutsättningar. Det bidrar till bättre kvalitet för de barn och ungdomar som vistas på boendet.

Levererar bra välfärdstjänster – Tillgång till korttidsvistelse utifrån barnens och anhörigas behov ökar förutsättningarna att LSS tillämpas så att personer med omfattande och varaktiga funktionsnedsättningar garanteras goda levnadsvillkor och möjlighet att leva som andra.

Hållbar ekonomi – Om behov av korttidsvistelse i högre utsträckning kan tillgodoses inom kommunen bedöms kostnaderna för externa placeringar minska. Det innebär även att kostnaderna för turbundna resor utanför kommunen minskar. Samtidigt kan fler och bättre anpassade lokaler innebära att fler personer ansöker om korttidsvistelse, vilket skulle medföra ökade kostnader.¹⁰

2 Vad är den förväntade nyttan?

Nytta	Typ av nytta E/K	För vem/vilka	Uppskattad nytta i kronor eller förväntad nytta i kvalitet
Färre köpta platser externt	Ekonomisk	Personer som har korttidsvistelse	I genomsnitt 500 kr lägre dygnskostnad per person
Färre turbundna resor utanför kommun	Ekonomisk	Personer som har korttidsvistelse	Ca 20 000 per person och år ¹¹
Ökad tillgänglighet/nöjdhet	Kvalitativ	Personer som har korttidsvistelse och deras anhöriga	Tillgodose insatsen inom hemkommunen, mer ändamålsenliga vistelsetider
Förbättrade arbetsmiljöförhållanden	Kvalitativ	Personal på korttidsboende	Ändamålsenliga lokaler förebygger risk för utmanande beteende
Behov av andra insatser exempelvis bostad med särskild service minskar	Kvalitativ och ekonomisk	Personer med funktionsnedsättning	Förebyggande insatser kan skjuta upp behovet av mer omfattande insatser

Fler och mer ändamålsenliga platser för korttidsvistelse inom Tyresö kommun skulle medföra minskade kostnader för externa platser och resor fram och tillbaka till dessa platser. Samtidigt

¹⁰ Om kommunens LSS-kostnader skulle överstiga genomsnittet i landet får kommunen ett utjämningsbidrag från det nationella kostnadsutjämningsystemet. Idag har Tyresö kommun en standardkostnad som är lägre än rikets och betalar därför en utjämningsavgift.

¹¹ Uppgifter för totalt antal turbundna resor och personer under 2022.

kommer sannolikt ett bättre anpassat utbud av korttidvistelse innebära att fler ansöker om insatsen och därmed kommer den totala budgeten att öka.

Ett bättre anpassat utbud av korttidvistelse innebär ökad tillgänglighet och bättre kvalitet för barn och unga med funktionsnedsättning, närhet till deras sociala sammanhang samt minskad stress och kortare resvägar

Med ett större utbud av platser för korttidvistelse antas den enskildes och familjens önskemål om vistelsetider kunna tillgodoses i större utsträckning. Sammantaget kan detta bidra till ökad nöjdhet hos barnen och deras föräldrar. Behovet av andra insatser som exempelvis LSS-bostad kan skjutas fram om antalet tillgängliga platser i korttidvistelse kan tillgodose efterfrågan.

Risken minskar för att utmanande beteende förstärks som en konsekvens av att lokalerna inte är ändamålsenliga. Det ger bättre förutsättningar för att bedriva insatsen med god kvalitet och bidrar till bättre arbetsmiljö för personalen.¹²

3 Vad blir konsekvenserna om inget görs?

Nuvarande lokaler uppfyller inte aktuellt och framtida behov av korttidvistelse. Om lokaler inte anpassas och utökas behöver förvaltningen fortsatt verkställa beslut om korttidvistelse genom externa placeringar. Köp av externa platser medför i de allra flesta fall högre genomsnittliga dygns- och resekostnader och belastar kommunen ekonomiskt.

För målgruppen innebär det att barn med stora stödbehov behöver resa utanför kommunen till externa verksamheter utanför sitt sociala sammanhang, skola och vänner.

Om lokalerna fortsatt inte kan anpassas efter målgruppens behov och förutsättningar finns risk för utmanande beteende till följd av att individen hamnar i situationer som kan skapa oro. Beteendet kan i sin tur påverka andra barn på boendet och även personalens arbetsmiljö.

Det följer av lagstiftning att kommunen som huvudregel ska erbjuda verksamhet inom kommunens gränser, vilket i dagsläget begränsas av att det råder brist på plats och ändamålsenliga lokaler. Platsbristen har inverkan på möjligheten att verkställa önskemål om helgplatser. En annan risk är att tillgängligheten blir styrande, istället för den enskildes individuella behov. Något som Inspektionen för vård och omsorg uppmärksammar i sin uppföljning av kommunernas korttidvistelse¹³.

4 Kontaktuppgifter

Eva Norgren	Verksamhetschef, ÄOF	eva.norgren@tyreso.se	08- 578 295 15
John Henriksson	Förvaltningschef, ÄOF	john.henriksson@tyreso.se	08- 578 295 29

¹² Socialstyrelsen (2015) *Att förebygga och minska utmanande beteende i LSS-verksamhet - Ett kunskapsstöd med rekommendationer för chefer, verksamhetsansvariga och personal*

¹³ Inspektionen för vård och omsorg (2016) *Nästan som hemma - Korttidsboende för barn och unga enligt LSS.*